

SOSIAALIPEDAGOGISEN TOIMINNAN ETIIKKA – Hyvän tekemisen ja maailman parantamisen etiikkaa?

Sisältö

1. Hyvän tekemisen ja maailman parantamisen etiikan edellytykset.
2. Sosiaalipedagogiikka hyvän tekemisen ja maailman parantamisen toimintana.

Voitto Kuosmanen (voittokuosmanen@protonmail.com)

19.3.2021

Sosiaalipedagogiikan päivät 18.-19.3.2021

1. Hyvän tekemisen ja maailman parantamisen etiikka - Metavalinnat

○ Mitä on hyvä? Miten sitä voi tehdä? Miten maailmaa voi parantaa?

Mitä valitsemme toiminnan taustalle (etiikan metavalinnat)?

1) **Millainen ihminen on?**

Ihmiskuva: Yhteistoiminnallinen vs. kilpailuhenkinen

2) **Millainen on hyvä yhteiskunta?**

Käsitys hyvästä yhteiskunnasta perustuu käsitykseen ihmisestä.

Hyvinvointivaltio vs. markkina-valtio (hyvinvointiyhteiskunta/uusliberaali valtio)

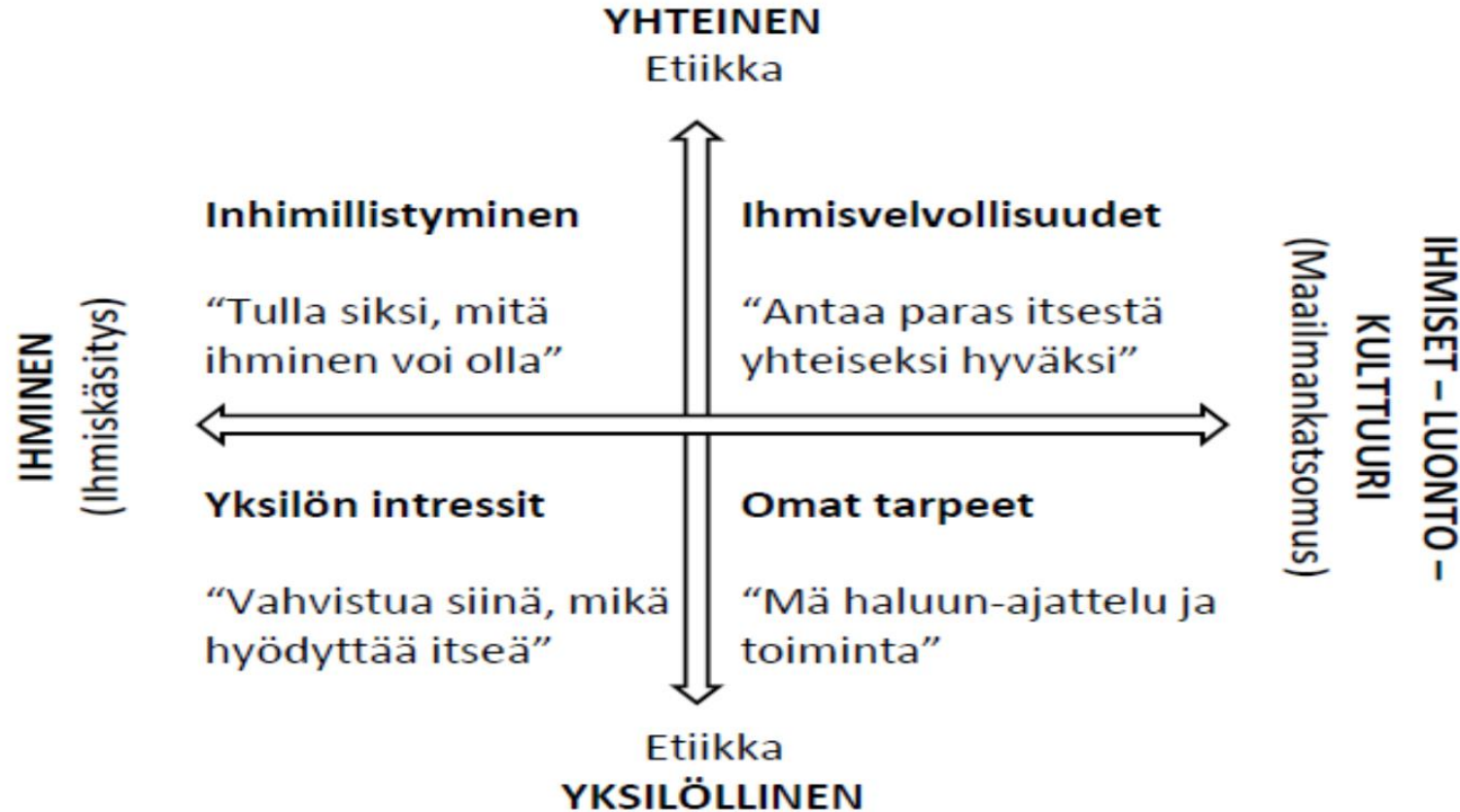
3) **Mistä elämän ja toiminnan merkityksellisyys ja mielekkyys syntyvät?**

Kehittyä henkilökohtaisten/egoististen tavoitteiden saavuttamista varten.

Kehittyä, jotta voi antaa parhaan itsestä yhteiseksi hyväksi.

➔ **Mitä ruokit, se kasvaa** (Cherokee-alkuperäisasukkaat)

Yksilöllisen ja yhteisöllisen dilemma etiikan virittelyssä

Kestävän etiikan valinnat

Ihmiskäsitys

Ihminen on hyvä ja hän pyrkii toiminnassaan toteuttamaan hyvää ja edistämään inhimillisyyttä.

Käsitys hyvästä yhteiskunnasta

Hyvä yhteiskunta on sellainen, missä ihminen voi nähdä itsensä samassa kuvassa toisten ihmisten kanssa, missä hän kirjoittaa omaa ja ihmiskunnan tarinaa yhdessä toisten ihmisten (ja luonnon) kanssa.

Elämän tarkoituksellisuuden, merkityksellisyyden ja mielekkyyden toteutuminen

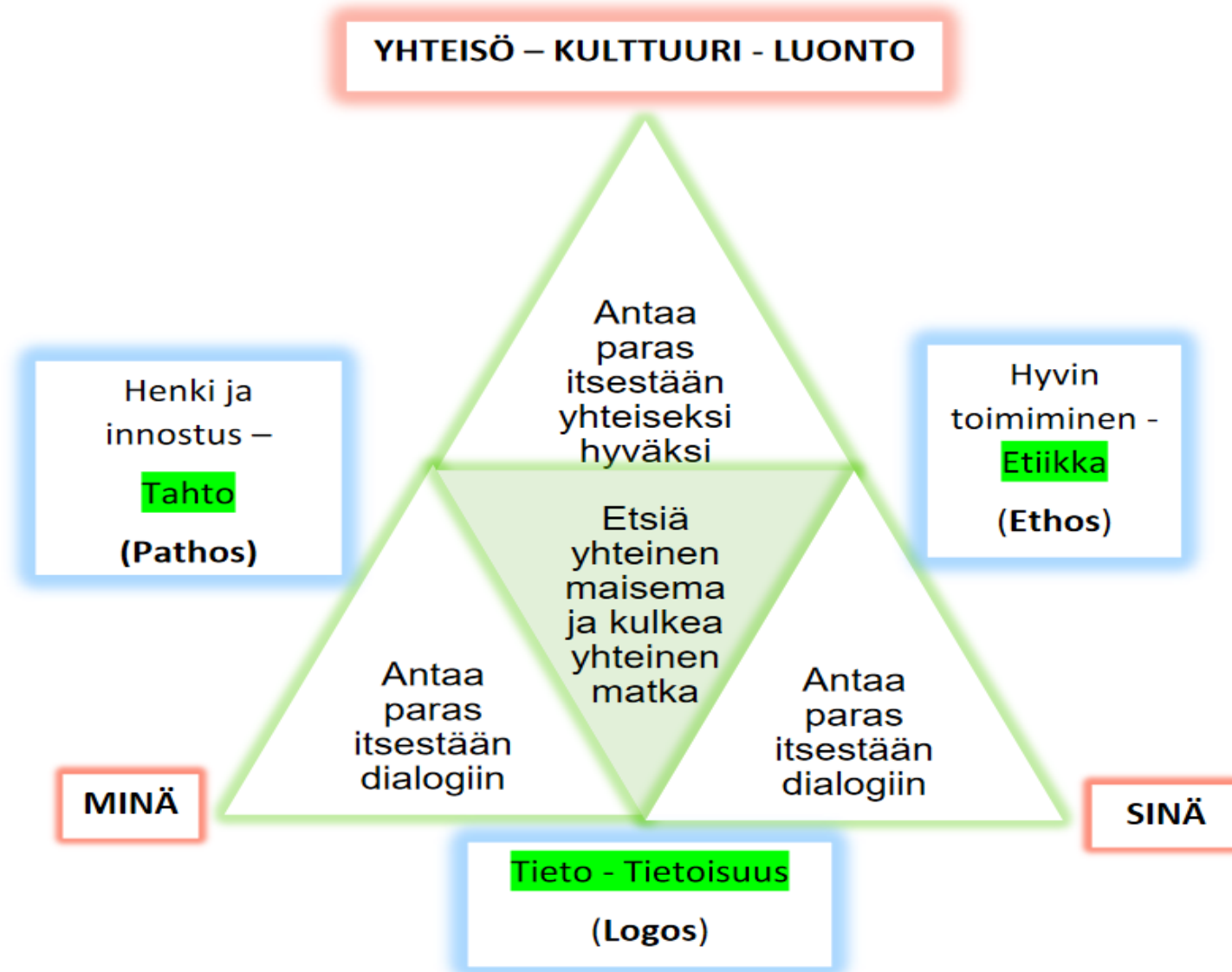
Ihminen haluaa kehittää kykyjään ja taitojaan sekä tulla persoonaksi, joka haluaa antaa parhaan itsestä yhteiseksi hyväksi.

Metafyysisestä fyysiseen - kun ihmiset kohtaavat

- ❑ Läsinä on aina joku kolmas (joka muovaa ihmisen ajatuksia ja tekoja – koko elämää – sävyttää merkityksellisen, mielekkään ja arvokkaan)
- ❑ Ihmiset asettuvat toistensa vierelle ja ryhtyvät dialogiin
  - ❑ **Dia-logos** tarkoittaa merkityksen tai ymmärryksen virtausta keskustelijoissa
  - ❑ perustuu toisten **kunnioitukseen** ja **arvostamiseen**
  - ❑ haluavat suoda toisilleen hyvää (**hyväntahtoisuus**)
  - ❑ tunnustavat toistensa toimijuuden (**tunnustaminen**)
  - ❑ vuoropuhelun osapuolet antavat parasta itsestään
  - ❑ virittää **aito kiinnostus** toisen ihmisen ajatuksiin, tunteisiin, asioihin, jotka elämässä ovat hyvin ja jotka eivät ole niin kovin hyvin
  - ❑ on hyvää vuoropuhelua ja **yhdessä ajattelua**
  - ❑ edellyttää osapuolilta kykyä **kuunnella**, kykyä **puhua**, kykyä **katsoa sanojen taakse** ja kykyä **havainnoida tunteita**
  - ❑ avaa mahdollisuuksia osallisuuteen ja **kehittää yhteisöjä**
  - ❑ alkavat **oivallukset, merkitykset ja keskinäinen ymmärrys** virrata keskustelijoiden välillä

Dialogissa

- ⇒ Osallistujat alkavat tuottaa tietoa (**Logos**), joka auttaa heitä ymmärtämään toisiaan, ymmärtämään mitä on tapahtunut ja tapahtumassa, ja mitä johtopäätöksiä tiedon perusteella voisi tehdä?
- ⇒ Ensikohtaamisesta lähtien alkaa muotoutua keskinäisen toiminnan eettiset periaatteet (**Ethos**), jotka kehittyvät ja syvenevät dialogin edetessä.
- ⇒ Kun toistensa ainukertaisuuden, arvokkuuden ja ihmisyyden tunnistavat ja tunnustavat ihmiset kohtaavat, kohtaamisissa toimintaa motivoiva henki (**Pathos**) alkaa virittyä, vahvistuu ja syvenee kohtaamisten myötä.
- ➔ Ihminen herää eloon ja innostuu siitä, mitä hän tekee. Työstä ja toiminnasta tulee mielekästä ja merkityksellistä. Pian dialogin osapuolet huomaavat antavansa parasta itsestään toisilleen sekä yhteiseksi hyväksi. Dialogin osapuolet pääsevät ikään kuin ”samalle kartalle”.

Löytyykö se mystinen kolmas/eetos/henki?

Löytyy, mikäli kohtaamisen osapuolet

- 1) haluavat edistää kaikkea sitä hyvää, mikä ihmisessä potentiaalisesti on,
- 2) oivaltavat, että merkityksellisyys ja mielekkyys toteutuu elämässä silloin, kun ihminen haluaa antaa parhaan itsestä yhteiseksi hyväksi sekä
- 3) tuntevat olonsa kotoisaksi yhteiskunnassa, missä ihmiset mahtuvat samaan kuvaan toisten ihmisten kanssa, ja missä he voivat kirjoittaa tarinaa yhdessä toisten ihmisten kanssa.

Nämä valinnat luovat perustan dialogin onnistumiselle, sellaisen dialogin, joka tuottaa yhteiselon järjestämiseen tarvittavan tiedon, arvokkaan ja kunnioittavan kohtaamisen etiikan sekä motivaation, hengen ja innostuksen, toimintaan. Siellä, missä ihmiset antavat parasta itsestään keskinäiseen kanssakäymiseen, missä ihmiset löytävät tarkoituksen ja merkityksen toiminnalleen – elämälleen – antamalla parhaan itsestään hyvän palvelukseen, mystinen kolmas ja maaginen pyhyys voivat tulla, ja tulevat, eläväksi lihaksi.

2. Sosiaalipedagogisen toiminnan eettiset metavalinnat

Positiivinen ihmiskäsitys (Mahdollisuus tulla siksi mitä voi olla)

- Kasvaa ja kehittyä siksi, mitä ihminen voi olla – tulla itseksi (kasvupotentiaalit käyttöön ja persoonaksi kasvaminen)
- Ihminen kasvaa täyteyteensä ja ainukertaiseksi persoonaksi yhteisöissä ja yhteisöllisesti (merkityksellisyys)
- Sosiaalipedagogiikka asettuu ihmisen rinnalle ja puolelle

Positiivinen yhteiskunta-/yhteiselokäsitys (Toivo paremmasta maailmasta)

- Ajattelu ja toiminta perustuu - ja suuntaa - sellaisen yhteiskunnan vahvistumiseen, missä tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja luovuttamaton ihmisarvo muodostavat lähtökohdan hyvään yhteiselämään.
- Asettuu vastakarvaan epäoikeudenmukaisen/epäoikeudenmukaistavan ja eriarvoisen/eriarvoistavan yhteiskunnan ja niitä ylläpitävän politiikan kanssa!

Johtopäätös: Ajattelun ja toiminnan taustalle ja perustaksi tehtyjen valintojen perusteella

=> Sosiaalipedagogiikka **on hyvän tekemisen ja maailman muuttamisen pedagogiikka!**

Sosiaalipedagogiikka katsoo yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan suuntaan kasvun ja kasvatuksen näkökulmasta. Sosiaalipedagoginen toiminta on dialogista ihmisten kohtaamista, jossa on tavoitteena herätellä ihmisen kasvu- ja kehityspotentiaaleja sekä mahdollistaa ihmisen inhimillinen kasvu ja kehittyminen. Ihmisestä tulee se, mitä hän voi olla – ihminen kasvaa täyteyteensä ja ainukertaiseksi persoonaksi – yhteisöissä ja yhteisöllisesti, siksi häntä tuetaan osallisuuteen, yhteiselämään ja rakentavaan vuorovaikutukseen. Ihminen elää yhteyksissä, siksi häntä tuetaan reflektiiviseen, vastuulliseen ja eettiseen ympäristö- ja maailmansuhteeseen. Jotta hänestä tulisi aktiivinen ja vastuullinen toimija, häntä tuetaan kasvuun omana itsenä sekä rakentamaan aitoja yhteisöllisiä suhteita sekä kasvamaan yhteiskunnan jäseneksi, joka haluaa ja osaa elää yhdessä toisten kanssa, pitää toisista huolta sekä rakentaa yhdessä inhimillisempää yhteiskuntaa ja ekologisesti kestävä elämän edellytyksiä. Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta perustuu, ja suuntaa, sellaisen yhteiskunnan vahvistumiseen, missä tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja luovuttamaton ihmisarvo muodostavat lähtökohdan hyvään yhteiselämään.

(Nivala & Ryyänen 2019, 337-338)

Etiikka toteutuu toiminnassa

Sosiaalipedagogiikka on **muutoksen pedagogiikkaa**, jossa ratkaistaan vallitsevan tilan ja tulevien mahdollisuuksien välinen jännite? (Tulemisen tilassa toimiminen)

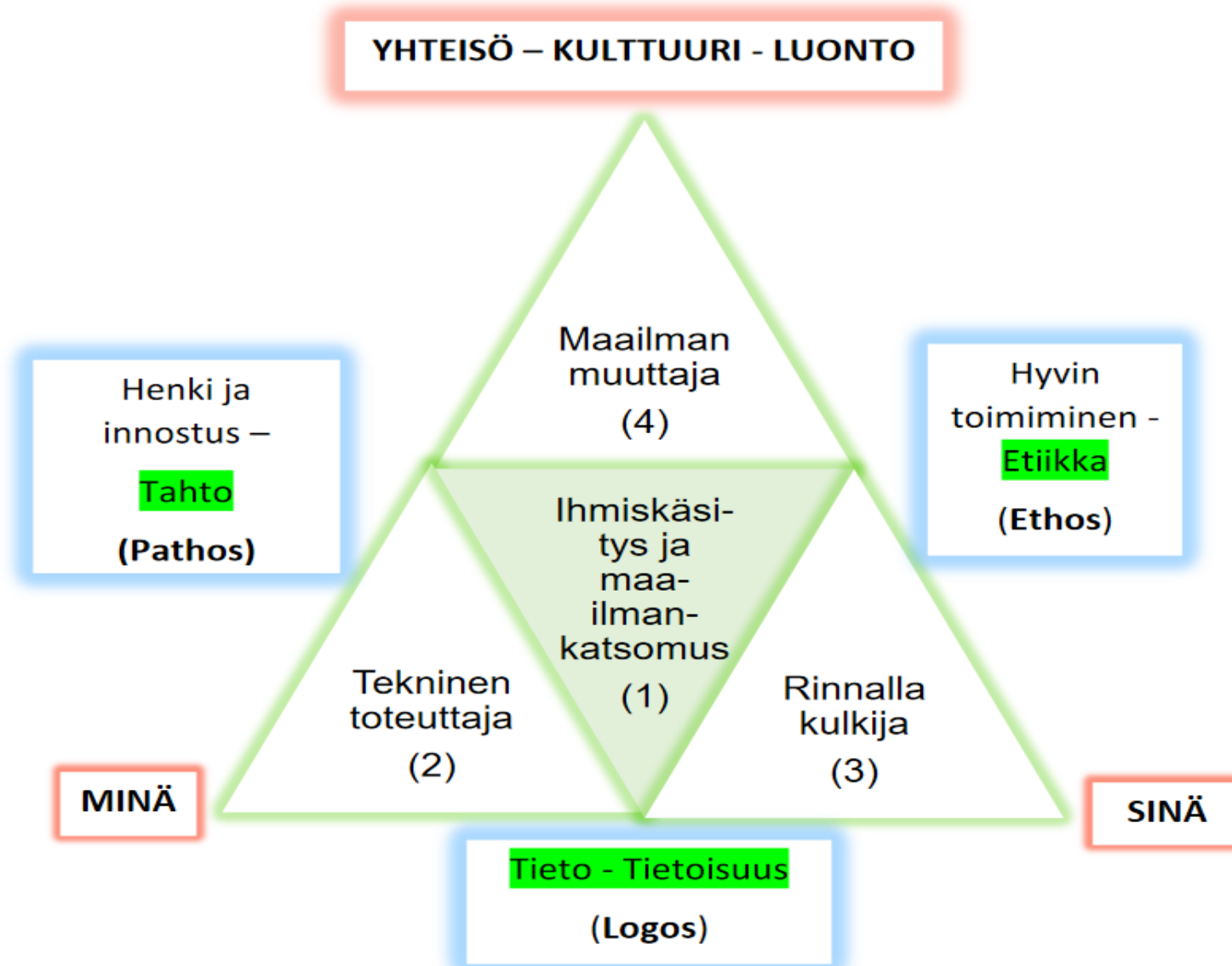
Sosiaalipedagoginen toiminta on **kasvamaan saattamista** (olosuhteiden, ajattelun ja toiminnan rajojen tunnistamista, ylittämistä ja rikkomista), jossa on suunta hyvän toteutumiseen ihmisen elämässä sekä maailman paremmaksi tekemisessä.

Dialogi mahdollistaa muutoksen

- Tiedon tuottamisessa ja tietoisuuden syntymisessä (Kriittinen tietoisuus)
  - Itseohjautuva ja tutkiva suhde asioihin ja ilmiöihin
- Subjektiksi tulemisen edistämisessä (oman elämän eläjäksi tulemisessa)
- Persoonaksi kasvamisessa (siksi mitä ihminen on – voi olla)
- Emansipaation mahdollistamisessa (holhoavista ja vahingollisista suhteista vapautumisessa)
- Tahdon vahvistamisessa (muutoksen tahtomisessa)
- Kolmannen löytämisessä (hengen ja innostuksen luomisessa)

Miten sosiaalipedagogi toimii teknisen toteuttajan, rinnalla kulkijan ja maailman muuttajan rooleissa?

Toimijatyyppe	Tehtävä	Kasvamaan saattamisen suunta
Maailmankatsomuksen rakentaja (Metafyysiset valinnat)	Ihmis- ja maailmankuvan rakentaminen Ihmiskäsitys ja maailmankatsomus	Suhteisiin saattaminen itsen, toisten, kulttuurin ja luonnon kanssa (Yhteyksissä eläminen)
Tekninen toimija (Tekninen tiedonintressi)	Olosuhteiden/puitteiden rakentaminen Rakenteiden muuttaminen	Siltojen rakentaminen nyt olevasta ei vielä olevaan (Silloittaminen)
Rinnalla kulkija (Hermeneuttinen tiedonintressi)	Kasvun tilojen luominen Subjektiksi ja persoonaksi kasvaminen	Kasvamispotentiaalien mahdollistaminen (Tulla siksi, mitä voi olla)
Maailman muuttaja (Emansipatorinen tiedonintressi)	Vapautuminen holhoavista ja vahingollista suhteista sekä ajattelu- ja toimintatottumuksista	Käskynhaltijoista ja miehittäjistä vapautuminen (Anarkisti ja vallankumouksellinen)

Sosiaalipedagogiikka toimii suhteissa, tiloissa, rakenteissa ja rajoilla

- Tukee kasvua ja kehitystä
  - Mitä kasvun potentiaaleja on avautumassa (tieto kasvusta ja kehityksestä)?
  - Millainen toimintakyky ihmisellä on? Mitä mahdollisuuksia avautuu?
- Tukee ja auttaa ihmistä tekemään valintoja ja ottamaan vastuun valinnoistaan.
  - Kuinka itsemääräämisoikeus toteutuu?
  - Missä kulkee ”vahingontekemisen” raja?
- Tukee tahdon kehittymistä (”Nuorena palaa halu maailman onnelliseksi tekemiseen” – J.V. Snellman)
- Tunnistaa, ettei konstruoi ja auta konstruoimaan sellaisia rakenteita, jotka alkavat tuhota ihmisen kehityspotentiaaleja (tekninen toteuttaja)
- Tunnistaa, milloin sosiaalipedagoginen toiminta muuttuu vallankumouksen pedagogiikaksi? Vai jättääkö silleen?
  - Fundamentalismien/fasismien olosuhteissa

Sosiaalipedagogiikka toimii suhteissa, tiloissa, rakenteissa ja rajoilla

Hyvän tekemisen ja maailman parantamisen etiikka

- on **sopeutumisen ja vapautumisen** dilemman ikuista ratkaisemista koko elämänkaaren ajan.
- on potentiaalien vahvistamista ja itsemääräämisen kunnioittamista.
- on oman **tahdon ja yhteisen tahdon vahvistamista** hyvän toteutumiseksi ja maailman parantamiseksi.
- edellyttää **rajojen** tunnistamista ja niiden jatkuvaa ylittämistä ja rikkomista
- edellyttää **"tuhoamista"**: vallitsevan tilan, ajatuksen, toiminnan, suhteen ja minän (Simone Weilin inspiroimia ajatuksia).
- edellyttää **hyvää dialogia ja dialogin onnistumista** tiedon ja tietoisuuden, etiikan ja tahdon (innostuksen) sekä maailmankatsomuksen rakentumisessa.

Kiitän ja kumarran 😊

Lähteitä

Arnkil, T. E. & Seikkula J. 2014. ”Nehän kuunteli meitä!” - dialogeja monissa suhteissa. Helsinki: THL.

Bregman, R. 2020. Hyvän historia. Ihmiskunta uudessa valossa. Jyväskylä: Atena.

Buber, M. 1993. Minä ja Sinä. (Ich und Du, 1923.) Porvoo Helsinki Juva: WSOY.

DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiivien ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointijärjestelmässä. Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, Kemi –Tornion ammattikorkeakoulu. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 35–48.

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. Freire, P. 2007. Pedagogy of Oppressed. New York: Continuum.

Hallamaa, J. 2017. Yhdessä toimimisen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Hannula, A. 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos, tutkimuksia 167, 2000. Hakupäivä 13.12.2020 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19830/tiedosta.pdf?sequence=4>

Kuosmanen, V. 2018. Simone Weil in inspiroimia ajatuksia eettiseksi kasvamiseen, hyvän toteutumiseen ja sosiaaliseen silloittumiseen 6. aallon (2010–2050) yhteiskunnassa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2018. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 95–104. Hakupäivä 17.3.2021. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/77439/38589>

Kuosmanen, V. 2020. Aika, arvot ja identiteetti – Itseohjautuminen ja tutkiva oppiminen 2020-luvun kestävä kehityksen näyttämöllä. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja D. Muut julkaisut 3/2020. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 17.3.2021. <https://www.theseus.fi/handle/10024/349263>

Kuosmanen, V. 2021. Hyvän tekemisen ja maailman parantamisen etiikka. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. Ilmestyy keväällä 2021.

Kuosmanen, V. 2015. Toisin eläminen ja toisin kokeminen ihmisen kasvun sekä sosiaalipedagogisen kasvatuksen ja ohjauksen haasteena. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, Vuosikirja 2015. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry., 165–178.

Kuosmanen, V. 1989. Tiedonintressit sosiaaliskasvattajan työorientaationa. Moniste. Sosiaaliskasvattajakoulutus. Kemin sosiaalialan oppilaitos.

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Savolainen, E. 2021. Sosiaalipedagogiikka asiantuntijuuden markkinoilla. Tutkimus sosiaalipedagogisen asiantuntijuuden tulkinnoista metaforien kautta. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies; 241.

Seppälä, L. & Kuosmanen, V. 2015. Ilkeitä ongelmia ja orastavia ratkaisuja. Julkaisussa Heidi Pyyny (toim.) Kosmosblues –Tuuplana tai triuplana opetuksessa. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja B. Raportit ja selvitykset 23/2015. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 17.3.2021. <https://www.theseus.fi/handle/10024/103878>.

Tietoisuuden tasot

(Freire, 2005; 2007, Hannula 2000, Suoranta, 2005, Kuosmanen, 2020, 60).

TIETOISUUDEN TASO	KUVAUS
Taso 4 Kriittinen transitiivinen tietoisuus (itseohjautuva ja tutkiva suhde todellisuuden ilmiöihin)	Ihminen vapautuu ”kainalosauvoista”. Hän uskaltaa arvioida tilanteet uudelleen ja uskaltaa ottaa vastuun valinnoistaan. Hän tekee valinnat realistisen arvioinnin perustalta; hylkää huonon ja valitsee hyvän. Hän ottaa käyttöön ne tiedot ja taidot, jotka auttavat häntä aidosti ymmärtämään, arvioimaan, tulkitsemaan ja muuttamaan yhteiskuntaa, sen rakenteita ja toimintaa. ⇒ Ihminen vapautuu kriittiseksi toimijaksi ja persoonaksi.
Taso 3 Fanaattinen tietoisuus (muotojen ja sääntöjen seuraamista)	Ihminen seuraa toisten asettamia polkuja ja normeja. Hän takertuu ylhäältä annettuihin muotoihin (teoriat, mallit, lait, ohjeet, muoti tms.) kuin ne olisivat omia valintoja. Ammatillinen varmuus perustuu ”pakenemiseen” muotoihin ja sääntöjen seuraamiseen. ⇒ Ihminen vapautuu vahvoihin rooli-identiteetteihin.
Taso 2 Naiivi transitiivinen tietoisuus (”musta tuntuu”)	Ihminen ei innostu ottamaan selvää asioista. Hän toimii ”musta tuntuu” - perustalta. Hän yksinkertaistaa asioita. Uteliaisuus ja kriittinen ote puuttuvat. ⇒ Ihminen vapautuu ulkoa annetun lumoon.
Taso 1 Maaginen tietoisuus (kohtalo ohjaa)	Ihmisen suhde ja asenne todellisuuteen ovat ”taianomaisia”. Hänen elämänsä ohjaillaan ulkopuolelta. Hän ei kyseenalaista asioita vaan alistuu ja sopeutuu. ⇒ Ihminen elää uskomusten maailmassa.